

Բանալի բառեր՝ մատրիցա, դեֆլյուտի հավանականություն, նոր հնարավորություններ, ժամանակային շարքեր:

ՀՏԳ 336.77

ՎԱՐԿԵՐԻ ԴԵՖՈՒՏԻ ՀԱՎԱՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՇՎԱՐԿԸ ՀՀ ՀԱՄԱՐ

Ատենախոսության թեմա՝
Տնտեսության իրական հատվածի վրա ֆինանսական համակարգի կայունության ազդեցության հիմնախնդիրները

Գիտական ղեկավար՝
Ռուբեն ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ
 Տնտեսագիտության դոկտոր

Անահիտ ԲԵԾԵԾՅԱՆ

ԵՊՀ տնտեսագիտության ֆակուլտետի մաթեմատիկական մոդելավորման ամբիոնի ասպիրանտ

Բանկերը և վարկային կազմակերպությունները «ՀՀ տարածքում գործող բանկերի վարկերի և դեբիտորական պարտքերի դասակարգման և հնարավոր կորուստների պահուստների ձևավորման կարգի» համապատասխան առնվազն ամիսը մեկ անգամ պարտավոր են դասակարգել վարկերը, ըստ ռիսկայնության¹: Ընդունված է ըստ այդ հատկանիշի վարկերը դասակարգել ստանդարտ, հսկվող, ոչ ստանդարտ, կասկածելի և անհուսալի վարկերի: Վարկերի ռիսկային դասերի միգրացիայի վերաբերյալ պատմական շարքը կարող է օգտագործվել գործող վարկերի չվերադարձի հավանականությունը գնահատելու համար: Վերջինս կարևորվում է մակրոայրուղենցիալ քաղաքականության և ֆինանսական կայունության ապահովման տեսանկյունից: Դեֆլյուտի հավանականությունը սահմանվում է որպես որոշակի ժամանակահատվածում աշխատողից դասակարգված վարկերի տեսակարար կշիռը աշխատող վարկային պորտֆելում: Ըստ ԿԲ մոտեցման՝ աշխատող են համարվում ստանդարտ վարկերը, ըստ միջազգային մոտեցման՝ աշխատող են համարվում ստանդարտ և հսկվող վարկերը: Բազմակողմանի վերլուծությունը պահանջում է դեֆլյուտի հավանականությունների հաշվարկ տարբեր ֆինանսական կազմակերպությունների և ժամանակահատվածների համար ըստ տարբեր չափանիշների:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ ՀՀ վարկային ռեգիստրի տվյալների շտեմարանների հիման վրա ստեղծվեց վարկերի ռիսկերի միգրացիայի հաշվետվական ձևը հաշվարկող Մատրիցա ծրագիրը: Վարկերի ռիսկերի միգրացիայի հաշվետվական ձևը ներկայացված է ստորև՝ աղյուսակ 1-ում:

Աղյուսակ 1.
Ռիսկերի միգրացիայի հաշվետվական ձև

Վարկեր		T					
		Մտանդարտ	Հսկվող	Ոչ ստանդարտ	Կասկածելի	Անհուսալի	Վերջնական մարումներ
T-1	Մտանդարտ						
	Հսկվող						
	Ոչ ստանդարտ						
	Կասկածելի						
	Անհուսալի						
Նոր տրամադրված վարկեր							

¹ «ՀՀ տարածքում գործող բանկերի վարկերի և դեբիտորական պարտքերի դասակարգման և հնարավոր կորուստների պահուստների ձևավորման կարգ», 1999

Աղյուսակ 2.

Դասակարգված վարկերի միջանկյալ դեպքեր, հաշվետվական ձև

Ժամանակահատվածի սկզբում և վերջում աշխատող վարկեր, որոնք ընթացքում գոնե մեկ անգամ դասակարգվել են:	Ժամանակահատվածի սկզբում ստանդարտ և վերջում մարված վարկեր, որոնք ընթացքում գոնե մեկ անգամ դասակարգվել են:	Նոր տրամադրված և ժամանակահատվածի վերջում աշխատող վարկեր, որոնք ընթացքում գոնե մեկ անգամ դասակարգվել են:	Նոր տրամադրված և ժամանակահատվածի վերջում արդեն մարված վարկեր, որոնք ընթացքում գոնե մեկ անգամ դասակարգվել են:
--	--	---	--

Ծրագիրը հնարավորություն է տալիս ստանալ տարբեր պարբերականությամբ և պարամետրերով, քանակային և ծավալային ժամանակային շարքեր մատրիցայի ցանկացած էլեմենտի համար, կատարել LTV-ի հաշվարկ, ստանալ դինամիկ դեֆլյուտի հավանականություններ, ունենալ ինչպես պաշարային, այնպես էլ հոսքային տվյալներ, կատարել բանկ առ բանկ համեմատություններ, ստացած ժամանակային շարքերով կատարել վերլուծություններ, որոնք մինչ այժմ հասանելի չէին ՀՀ համար:

Ծրագիրը հնարավորություն է տալիս դեֆլյուտի հավանականությունների հաշվարկը իրականացնել ըստ մի շարք պարամետրերի²՝ արժույթ, մարզ, անձի տեսակ, վարկատեսակ, վարկավորման ճյուղ, ըստ առանձին ֆինանսական կազմակերպությունների՝ բանկեր, վարկային կազմակերպություններ:

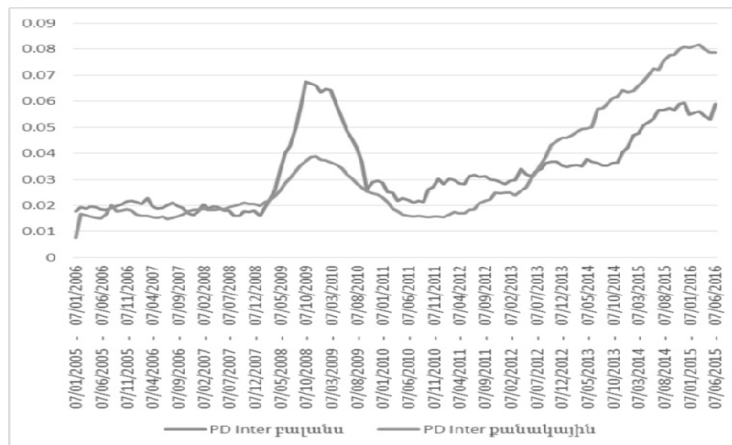
Ծրագիրը հնարավորություն է տալիս ստանալ մատրիցա պահի դրությամբ՝ օրինակ, ինչպես նաև ստանալ մատրիցայի ժամանակային շարքեր՝ ամսեկան, եռամսյակային, կիսամյակային, տարեկան, ամսեկան սահող տարեկան:

Ստորև ներկայացված են ծրագրից ստացված առաջին արդյունքները.

Ըստ գծապատկեր 1-ի՝ ծավալային PD-ները մինչև վերջերս գերազանցել են քանակային PD-ները³, առավելագույնի հասնելով ճգնաժամի ժամանակ, ինչը նշանակում է, որ առավելապես դեֆլյուտի են ենթակա խոշոր վարկերը:

Ծավալային PD-ն գերազանցել է քանակայինը հիփոթեքի, գյուղատնտեսության, առևտրի և շինարարության ճյուղերում: Քանակային PD-ն գերազանցել է ծավալայինը սպառողական, արդյունաբերության և տրանսպորտի ճյուղերում: (Տես՝ գծապատկեր 1, 2):

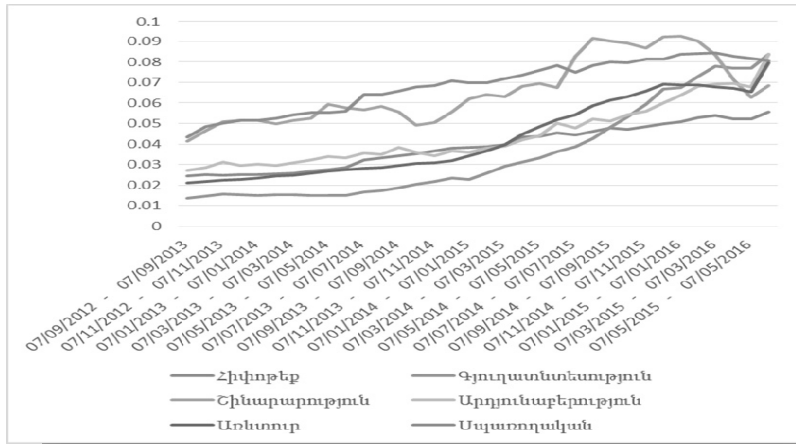
Գծապատկեր 1.
Քանակային և ծավալային PD

² «Բանկերի և վարկային կազմակերպությունների հաճախորդների վարկարժանության տեղեկատվական համակարգի՝ վարկային ռեգիստրի ստեղծման և վարկային ռեգիստրին ՀՀ տարածքում գործող բանկերի, վարկային կազմակերպությունների, օտարերկրյա բանկերի մասնաճյուղերի մասնակցության կարգ»

³ Ծավալային PD-ի հաշվարկելիս դեֆլյուտի հավանականությունների հաշվարկի բանաձևում վերցվում է համապատասխան վարկերի բալանսի գումարային ցուցանիշը, իսկ քանակայինի դեպքում՝ համապատասխան վարկերի գումարային քանակը:

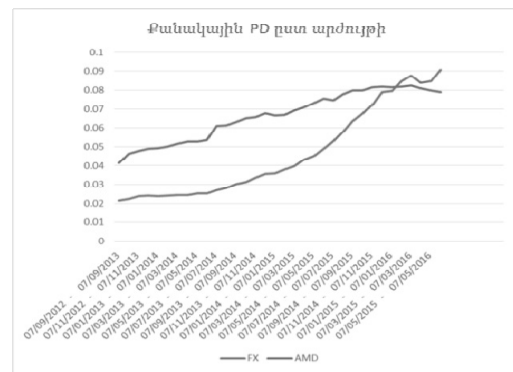
Գծապատկեր 2.
Քանակային PD՝ ըստ ճյուղերի

Դեֆոլտի հավանականությունները առավելապես բարձր են եղել սպառողական և շինարարության ճյուղերում (տես՝ գծապատկեր 2.):

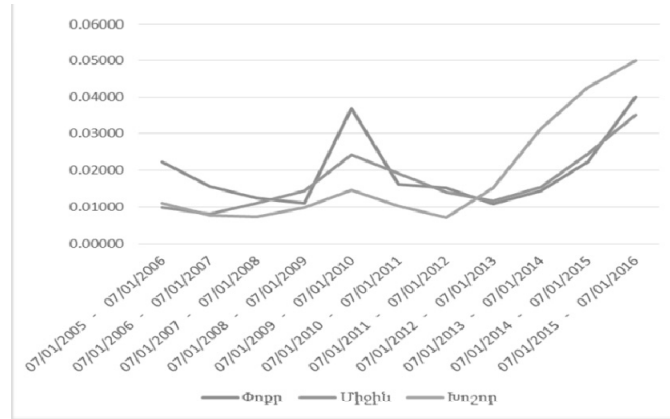
Ըստ արժույթի դեֆոլտի հավանականությունները դիտարկելիս (տես՝ գծապատկեր 3.) կարելի է նկատել, որ քանակապես ավելի մեծ են դասակարգված դրամային վարկերը, սակայն ծավալով գերազանցել են դասակարգված արտարժույթային վարկերը:

Գծապատկեր 3.
PD՝ ըստ արժույթի

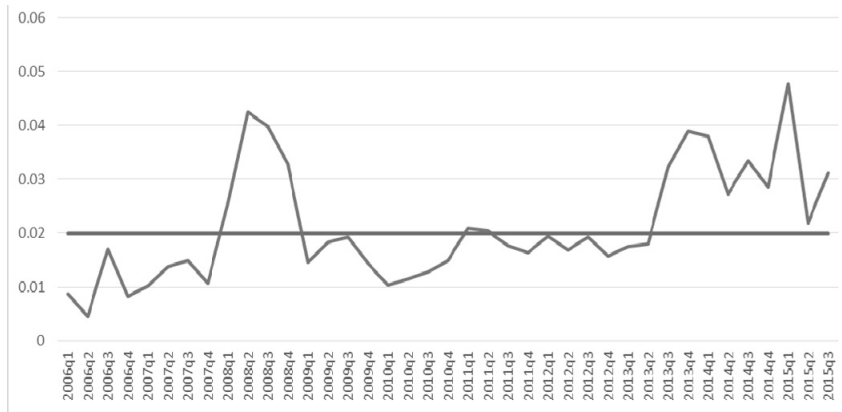
Ինչպես և կարելի էր սպասել (տես՝ գծապատկեր 4.), մասշտաբի էֆեկտը գործել է ճգնաժամի ընթացքում՝ խոշոր բանկերի վարկային պորտֆելը ավելի փոքր չափով է դեֆոլտի ենթարկվել, քան միջին և փոքր բանկերինը:

Գծապատկեր 4.
Միջին բանակային PD տարբեր մեծության բանկերի խմբերի համար

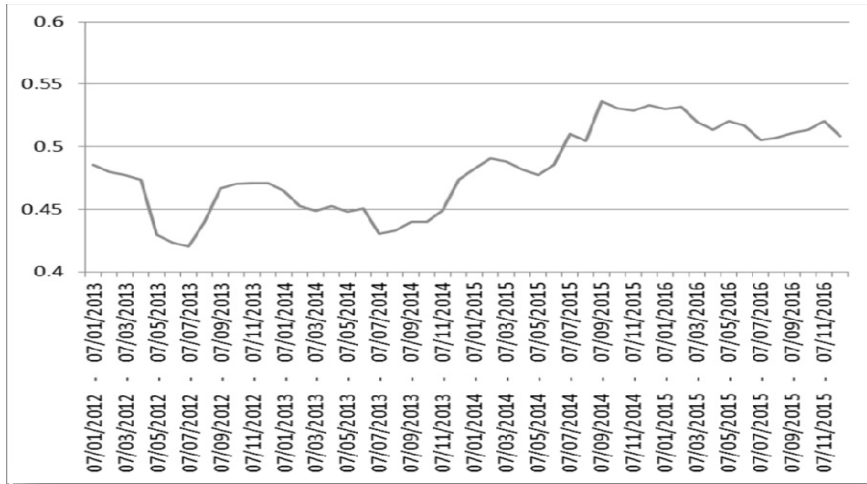

Դիտարկելով հիփոթեքային վարկերի դեֆոլտի հավանականությունները վարկի տրամադրումից հետո առաջին տարվա ընթացքում (տես՝ գծապատկեր 5.)՝ կարելի է նկատել, որ պիկերը հանած, միջին դեֆոլտի հավանականությունը 2 տոկոս է եղել: Ժամանակի ընթացքում տրենդը աճող է եղել, ինչը վկայում է վարկավորման պայմանների թուլացման մասին: Գծապատկեր 6-ից երևում է, որ ժամանակի ընթացքում աճել է նաև LTV-ի արժեքը, ինչը նույնպես հաստատում է մեր ենթադրությունը:

Գծապատկեր 5.
Առաջին տարվա ընթացքում դասակարգված հիփոթեքային վարկեր (բանակային)

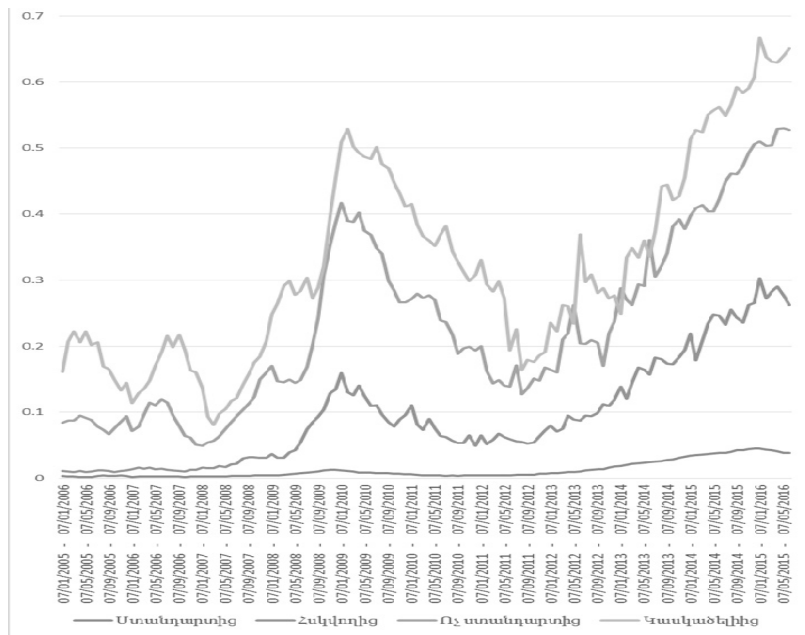

Գծապատկեր 6.
LTV Նոր տրամադրված անշարժ գույքի ձեռքբերման հիպոթեքային վարկերի

Որպես վերլուծությունների նախնական փուլի ամփոփում՝ գծապատկեր 7-ը հաստատում է այն տրամաբանական ենթադրությունը, որ ավելի բարձր ռիսկային դաս ունեցող վարկերը առավել հակված են դեֆոլտի, քան ստանդարտ և հսկվող վարկերը: Իսկ ճգնաժամի պարագայում բոլոր ռիսկային դասերի դեպքում էլ դիտվել է վարկերի՝ անհուսալի դառնալու հավանականության կտրուկ աճ:

Գծապատկեր 7.
Անհուսալի դառնալու ընդհանուր հավանականությունը

Որպես ամփոփում նշենք, որ ստեղծված Մատրիցա ծրագիրը մի շարք վերլուծությունների համար անհրաժեշտ տվյալների բազա է ստեղծում և կարող է հետագա հետազոտությունների համար արժանահավատ հիմք հանդիսանալ:

Ներկայացվել է 27.01.2018թ.
Ընդունվել է տպագրության 28.02.2018թ.